

օգտակար ու հարկաւոր արհեստից ուսումը տարածելով՝ անոր հարուստ ու հզօր ըլլալուն ալ մեծապէս օգնած պիտի ըլլայ :

Իսրայէլի թանգարանի (Բնիկըն-թիւնը իր նպատակին հասնելու հա-մար ազգին մէջ աճող գինով հարկաւոր օգտակար և զբօսական գիրքեր տարա-ծելը իր միջոցներուն մէկը ըրած (յօդ-5, Կանոն) ըլլալուն, կրնամ ըսել որ ազ-գին ըլլուելէ ծառայութիւններուն ա-մենէն մեծը ընելու հետք զարկած կը համարուի : Ազգի մը շահուն ամենէն վնասակար օրէնքներուն ու արդեւքնե-րուն մէկը՝ անշուշտ գիտուն ըլլալը տա-րածելու թող չի տուող արգելիչն էն : Արդ, ուսման եղանակներուն գիտա-րութիւնը, ուսուցանողներուն և գը-րոյց պահանջութիւնը և անոնց գինին սղութիւնը՝ գիտութեան տարածմա-նը լիայ դրուած հարկերուն ու եղած արգելքներուն ամենէն վնասակարը և ամենէն ծանրն է : Ուրեմն ո՞ր կնչ և է կերպիւ ազգին լիայն այս ծանր հար-կը վերցնելու կ'օգնէ, այն մարդը ազգայ-նոց խորին երախտագիտութեանը մեծ իրաւունքը մը ստացած կ'ըլլայ : Ուստի այս մասին պարտական ենք նախ՝ մեր մեծախառն Կայսեր պատուական կենա-ցը համար աղօթք ընելու, որ իր օրո-վը՝ ամեն կերպ դիւրութիւն ու նը պատու պահած չունի իր ժողովրդեա-նը մէջ գիտութեանց լոյս տարածուե-լուն : ու երկրորդ, բոլոր այն ազգա-ւոր անձերէն, որ մասնաւորապէս մեր ազգին մէջ գիտութեանց լոյս տարա-ծելու համար թէ խօսքով, թէ գրա-մով և թէ գրութեամբ բարոյապէս և նիւթապէս օգնած են և կ'օգնեն, ու հետեւաբար պէտք է շնորհակալ ըլլանք այս թանգարանի (Բնիկընթե-նէն, որ անսով գովիւ փախար մը գործքի գնելու համար ամեն աշխատութիւն յանձն առած է՝ ի փառս և յօգուտ ազգին :

Այս մասին մեր պարտքն եղած է-րախտագիտութիւնը չենք կրնար ու-րիշ աւելի օգտակար կերպով ցուցնել քան ձեռվընուս եկած օգնութիւնը ընելով, այսինքն դրամ, հնութիւնք, գիրք, ուրուագրութիւնք (րէսիմ) ուսումնական գործիք եւայլն տալով, և արդէն քանի մը ուսումնասիրանքնք սկզբնաւորութիւնը ըրած են այս աե-սակ նպատակներու, որոնց պատուա-կան անունը ժամանակին պիտի հրատա-րակուի ի պարծանս ազգին :

Ամսոյ 3 ին խապիւղի սուրբ Ստե-փաննոս Եկեղեցւոյն շինութեան տա-րեգարքը ըլլալով, (վնասապատիւ Սրբա-զան Պատրիարք Հայրը ըստ սովորու-թեան իւր շնորհաբեր ներկայութեմ մեծ ուրախութիւն և հոգեւոր մխիթարու-թիւն պատճառեց տեղւոյն հայազգի բնակչաց : Եւրոպայից շաբաթ օրը Սուրբ Եփեսիսեան վարժապետն ալ այցելութիւն ըրաւ : Այս բարեհաճ բաւ դպրոցը ժամանակէ մը ի վեր նոր բարեկարգութեան սկսեալ ըլլալով, Սրբազան Պատրիարքը դպրոցը մտած ատենը՝ խումբ մը երաժիշտ մանկունք զինքը դիմաւորելով բերին մինչև ուս-ումնասիրան, և բոլոր ուսումնական աշակերտք ներկայանալէն վերջը, դպրո-ցին նախկին աշակերտներէն Պ. Պօղոս Ա արժապետեան պատանի մը իւր յան պատրաստից գրած մէկ ծառը կարգա-լով շատ հաճոյ եղաւ բոլոր հանդիսա-կանաց : Եւրոպ նոր կարգադրութիւն ներուն վրայց տեղեկութիւններ տրը-ւեցան բարեխնամ Սրբազանին, և զա-նազան դասուց մէջ սեանողաց քնն-նութիւն մը եղաւ, որ առաւել ա-յազգայ յառաջագիմութեան իբրեւ ան-խափ փորձ մը երեւցաւ ամենուն :

Կարողին այս յուսալից վիճակը, որ նորընտիր դասատու (նորդեան (Լրդոյ

Պարոն Յարութիւն գիտական վար-ժապետին փորձառու և փութաշուն առաջնորդութեմ արգիւնքն է, Սրբ-բազան Պատրիարքը տեսնելով զգացած դոհունակութիւնը յայտնեց սրտա-շարժ ազգու խօսքերով, և հայրական օրհնութեամբ բոլոր հանդիսականնե-րը դաստառները և աշակերտեալ-ները քաջալերելով մի կնեցաւ, իւր ու-սումնասիրական խնամքը նոր ու քաջ-ցըր յիշատակ մը թողելով ամենուն սրտին մէջ :

Հետեւեալ Պատրիարքական նամա-կը անցեալ ուրբաթ օրը ազգային Պատրիարքարանէն հրատարակուելով, օրինակ մըն ալ մեզի իրիւղեցաւ, որ լրագրոյս միջոցաւ մեր բարեւեր ըն-թերցողներուն հաղորդենք :

Յարգապատիւ Հրատարակիչ Սե-րեւիդ մեր ի Տէր :

Պատշաճ գատեցայ այս անգամ լրա-գիրքիդ իբրեւ միջոց մը բռնել, վնա-սակար բաներէն ինձի յանձնուած Բրիտոստական Հօմը զգուշացունե-լու համար՝ Հոգեւոր պաշտօնիս ինձ հարկադրածը ընթերցատեք ժողովրդե-ան ծանուցանելու :

Յայտնի է որ ձկնորսները ընդիմ պնդու-րան կը փախանքին, որ ձուկերը դու-րաւ որսան, «պալերը» ոչխարաց հօտին վերայ յարձակելով անմեղ գառնու-կները յափշտակելու համար, մառախ-լապատ օրերը կը սիրեն : Ըսող նման՝ Սուրբ Եկեղեցւոյ ուղիւ վարդապե-տութեան մարդած բարեբախտներն ալ իրենց թունալից վարդապետու-թիւնները ազգին մէջ տարածելու հա-մար՝ պատեհ ժամանակ գտած կարծե-ցին հիմակուան ժամանակի՝ որ Հա-յազգի հաւովմեականաց քանի մի ան պատեհ պարտաւարան գրութիւննե-րը՝ բարենախանձ անձանց գրից ա-նոնց դէմ շարժեցին :

Ինքզնականները ժամանակ մը լու-թիւն պահելէն ետքը՝ մօտ օրերուս տետրակ մը հրատարակեցին, որուն խորագիր դրած են, Հօմըյի պաղը Հայոց ազգին հե-ր ինչ բան առի, որուն մէջ Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեց-ւոյ առաքելական ժամանակութիւնները, որոնք որ բողոքականներէն զատ բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցեաց մէջ կը տես-նուին, ուղած են իբրեւ նոր և հաւու-մեական եկեղեցիէն ստրկուած վար-դապետութիւն ցուցնել, յանուանէ գոյափոխութիւնը և եօթն խորհուրդ-ները, և պատկերները և սրբոց մա-տուները յաբէլը յիշելով, որուն չա-րամիտ ստուծութեամբ պաղել կ'ըսեն, և մեղեքներուն համար պատարագուց տալը, և այլն : ասով աս տետրակիս հե-ղինակը և անոր խօսածին հաւանու-թիւն տուողները՝ ոչ միայն սուրբ Ե-կեղեցւոյ հաւատքէն մոզրելին, այլև տգէտ և ստախօս ըլլալին կը յայտնեն :

Եւ որովհետեւ այս աղանդաւոր-ներուն թէ այս և թէ ուրիշ դրու-թիւններէն ոչ ուղիւ հաւատք կը սոր-վուի, և ոչ շիտակ և անխաղ անդե-կութիւն մը կ'ունենի, ուստի ասոնք կարգալէն հաւատարմ փառ ծագելով պարզամիտ ընթերցողներուն մօտը մէջ, և ուսումնական մասին օգուտ մըն ալ չ'ընելով ըլլալ, Ազգային Հո-գեւորական ժողովոյն մէջն ասոր վրայց յատկապէս խորհելով որոշեցինք, որ յիշեալմուրական և զոյարտից տետրա-կը Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցւոյ հարազատ որդիքը Հիւրդան, ու չառ-նուն ու Հիմարեն, որովհետեւ կարգա-լով իրենց փառս բերելու վտանգի մէջ կ'ընեն, և ուրիշ հաղորդելով՝ անոնց վտանգուելուն պատճառ կ'ըլլան, և մեք առաւելագոյն իրաւամբ ասոնց համար կըսեմք, ինչ որ իրենք իրենց տետրակին դուռը՝ Հոմըյի պապին

համար գրեր են, բողոքական աղան-դոյ բարոյիչները Հայոց ազգին հետ ինչ բան ունին, և Հայոց ազգը այն բարոյիչներուն հետ ինչ բան ունի, որ անոնք ազգին համար գիրք չենեն, և ազգն ալ անոնց չինածը կարգայ :

Եւ ընդհանրապէս ձեր լրագրոյն միջոցաւ կը պարտաւորեմք համօրէն ըն-թերցատեք անձանց սիրելի ազգին ի-մոյ և հոգեւոր որդւոցս, որ ինչ գիրք ազգային հոգեւոր ժողովոյն քննութե-նէրքը չ'ընելով տուած է, և դու-ռը մեր հրամանաւոր տպուած ըլլալը յայտնի նշանակուած չէ, մեր հոգե-ւորական իշխանութեամբ արգիւրուած սեպեն, և Հոմըն և Հիմարեն և չը կարգան, որովհետեւ անանկ գրքերուն նոյն իսկ առանց մեր հրամանի աղա-ւելը, կը ցուցնեն, որ մէջերին ընդ-դէմ հաւատոյ ալ չէ նէ, ընդդէմ բա-րի վարուց և պարիկշտութեան բա-նեք ոյրտի ըլլան, անոր համար տպե-լ տալ ուղղորդելը՝ քննութեան տակ ձե-ր գել չեն ուղղը : քանզի թէ աշխարհա-կան և թէ հոգեւոր իշխանութեան նկատմամբ՝ միայն չար գործողներն են որ օրինաւոր քննութեան կը փախ-չին :

Այս մեր հոգեւորական պարտաւա-նութենէն առաջ եկած պատուէրինս այս անգամ հրատարակելու թերթեր-նուդ մէջ, տպէք, որոյն զի օրհնեալ ազգ մեր կանխաւ իմանալով, այդպի-սի վտանգներէն ըստ ժամանակին ըզ-գուշանայ :

ԸՆՏԵՈՒՆ Ամենակալ յամենայն վտանգից հօգուց և մարմնոյ պահեստէ զամենեւին :

1853 Մայիս 1
Ի Պարիսի քաղաքում Հայոց
Պ. Կ. Յալիք
Լր. Եպիսկոպոս :

ԲԱՆԱԲԱՆԱԲԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրախ սրտիւ կը ծանուցանենք, որ երկայն ժամանակէ ի վեր վեճի նիւթ եղած Ս. Տեղեաց խնդիրը եր-կու կայսերական հրովարտանքով կա-տարեալպէս լուծուեցաւ, ամեն կողմի ալ դոհ ընելով և ի. Դրան գերագոյն իրաւանցը ամենեւին չի դաշելու կեր-պով :

Այս հրովարտանքը, որոնց մէկը Սուրբ գերեզմանին գմբէթին վրայց է, որ կայսերական կառավարութեան ծախիւքը պիտի նորոգուի, անցեալ չորեքշաբթի ի. Դուռը կարգաւորե-ցան ի ներկայութեան յունաց Կ. Պօ-սոյ և Երուսաղէմի Պատրիարքներուն :

— (Նիցեալուրբաթ ժամը 6 ին ատեն ները՝ Մէնչիքթի իշխանը բարձրադա-տիւ մեծ Եպիսկոպոսի պալատը պիտի երթար, ուր ժողովուած էին պատե-րազմի պաշտօնեան, Թնդանօթարանի վերատեսուչը և արտաքին գործոց պաշտօնեան և հոն անոնց հետ պիտի խօսակցէն :

Իսկ Մէնչիքթի իշխանը՝ նոյն օրը Չրաղանի կայսերական պալատը եր-թալով, ուր օգոստոսիս ինքնակալին ներկայանալու պատիւ ունեցաւ, վե-րջիշեալ տերութեան պաշտօնէից հետ ընեղեք խօսակցութիւնը ետ մնաց :

Նոյն օրը իրիկուան դէմ օգոստոս փառ ինքնակալը բարձրապատիւ մեծ Եպիսկոպոս Մէհմեթ Ալի փաշային և պատերազմի պաշտօնէից Մէհմեթ Ալի փաշային տուած՝ հրաժարա-կանը ընդունելով, իւր պաշտօնեա-ները հետեւեալ կերպով փոփոխեց կայ-սերական հրովարտական :

Տերութեան խորհրդոյ Բարձրա-գոյն ատենի նախագահ վսեմափալ Սուրաֆա փաշան՝ մեծ Եպիսկոպոս

անուանեցաւ փոխանակ Մէհմեթ Ալի փաշային :

Վսեմափալ Մէհմեթ Ալի փա-շան՝ պատերազմի պաշտօնէից անուա-նեցաւ փոխանակ Մէհմեթ Ալի փաշային :

Վսեմափալ Մէհմեթ Ալի փաշային կայսերական պահապան զօրաց պաշտօնէից Ժողովոյն մէջ մտնալու և խորհրդակցելու արտօնութեամբ :

Վսեմափալ Մէհմեթ փաշան արտա-քին գործոց պաշտօնէից անուանեցաւ փոխանակ վսեմափալ ինքնակալ փաշա-յին, որ տերութեան խորհրդոյ Բարձ-րագոյն ատենին նախագահ անուանե-ցաւ :

Հետեւեալ օրը կէս օրուան միջոցները Բարձրապատիւ Սուրաֆա փաշան, Մէհմեթ Ալի փաշան, Մէհմեթ Ալի փաշան և Մէհմեթ Ալի փաշան Չրաղանի կայսերա-կան պալատը գացին իրենց խնարհ-յարգանքը, անձնանու իրութիւնը և երախտագիտութիւնը օգոստոսիս Կայ-սեր նուիրելու :

Եւրոպ այս փոփոխութեան հրովար-տակը տանող կայսերական սենեկապե-տին առաջնորդութեամբ, ի. Դուռը գացին, ուր կայսերական հրովարտա-կը կարգաւորուեցաւ խորհրդ մեծ սը-րահին մէջ ի ներկայութեան բոլոր պաշտօնէից և բազմաթիւ բարձրա-տիճան պաշտօնակալոց :

Այս արարողութեանէն ետեւ՝ Սու-սաց գործակատար Պ. Օլեքսի ի. Դուռը գնաց և նոր արտաքին գոր-ծոց պաշտօնէին հետ տեսնուեցաւ :

Ժամ մը ետքն ալ Նիգիլոյ դեսպան ի որտ Սերաֆիմ Բորտի ինքնակալ ի. Դուռը գնաց ու երկար տեսու-թիւն ըրաւ վսեմափալ Մէհմեթ փա-շային հետ :

Նոյն օրը իրիկուան դէմ տերու-թեան պաշտօնեաները ժողով ըսին ի. Դուռը, նորընտիր մեծ Եպիսկոպոս բարձրապատիւ Սուրաֆա փաշային նախագահութեամբ :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԻԱ : Կայսերական հրովար-կու ամիսէ ի վեր յոյ էր, քանի մը օ-րի չափ հիւանդութիւն մը գալով վը-րան, ապրիլ 17 ին զաւակը անցուց . բայց ինքը աղէկ է :

ԱՐԱՂԻԱ : Հասարակաց խորհրդա-րանին ապրիլ 25 ժողովոյն մէջ, ի որտ Բախրիբարտ Արեւելի ինդրոյն վը-րայց կառավարութեան պաշտօնեա-ներուն հարցմունք ընելով, ի որտ Բը-լարեանը հետեւեալ ուշագրութեան արժանի խօսքերը ըրաւ :

Անիւ բարեկամս ուղած տեղեկութիւնները չի տարուս պատճառը՝ չէ թէ Վ. Թագուհւոյն կառա-վարութեանը և Եւրոպայի տերութիւններուն մէջ բարեկամական համաձայնութիւն չըլլալէ է : Պաշտօ-նական խօսակցութեանց մէկ մասը դեռ չէ ընցած : Թէպէտ կրնանք ըսել, որ անոնց մէկ քանին որդէն ընցած են, բայց ընցածները չի ընցածներուն հետ անխափ յարաբերութիւն և կապակցութիւն ունին որ զանոնք ալ յայտնելու դեռ ժամանակ չէ : Աս-տու ամենայնիւ կէտ մը կայ, որուն վրայց ազնիւ-բարեկամի կրած երկիւղներուն մէկ մասը կրնամ փա-րատել : Այնու իրեն հաւատալով, որ Թագուհւոյն կա-ռավարութեանը Օսմանեան կայսերութեան ամիւր-ջութիւնը հաստատ պահելու հարկաւորութեան մա-սին իւր յայտնած դաղափայնութեան բոլորովին համա-միտ է : Թագուհւոյն կառավարութեանը կը մտածէ : որ Օսմանեան կայսերութեան աւերակէն աւելի մեծ դժբաղդութիւն չի կրնար ըլլալ, որ անիւ աւելի կա-րող ըլլայ, ինչպէս կ'ընի, ընդհանուր Եւրոպական պատերազմ յարուցանելու՝ մեծամեծ տերութիւննե-րը մէկ մէկու կապով կապելու խելով : Անդրական կառավարութեանը ինքնիւր պարտաւորաւ տեսա- ոչ միայն ուղեւոր բաղադրականութեան շահուցը կող-մէն, այլ և ազգաց իրաւանց սկզբնորդ կողմէն ալ : որ այս կայսերութեան հաստատ մնալուն օգնէ, և ուրախ եմ ձեր Անիւրութեանը ինչոյնը, որ դեռ մօտ օրերս զանազան կառավարութեանց հետ թըղ-թակելով, անկեղծ և յայտնի ապահովութիւն տալ ցանք անոնցն, որ այս մասին անոնց ալ միտքն ու

քաղաքականութիւնը մերկայանալու համար

Այս պարագաներուն մէջ կը կարծեմ, որ Տաճկաստանի ամենին քիչ չունի գործնական յարաբերութիւններ կրկնուի, ներքին տիրութիւններ յառաջ եկած վտանգներէն պաշտպանելու համար, որոնք մեծ կարեւոր ըլլալ, կայսերական մասնաւոր հորձանում ստորադաս տեսակէն չէ թէ որ Սուլթանին խորհրդարանները տիրական խնդիրներէն զտրուին, և քրիստոնէայ հայտնական համար աւելի մարդասիրական քաղաքականութիւն մը ձեռք բանեն։ Այս մտքը Լեւոն Սիւրբաթեանի և Պօլիս դաւանաւոր հրամանաւոր առաջ յառաջ յանձնարարութեամբ է։ Կը կարծեմ, որ իր մեծ հեղինակութեամբ և Արեւելքի գործերուն մէջ ունեցած երկար փորձառութեամբ Սուլթանին խորտ տալու համար ամենին յաջողակ վեհալի մէջ գտնուող մարդն է, և իր խրատները աւելին աւելի վստահութեամբ կը ընդունուին։

Երբ Լեւոն Սիւրբաթեանը սուրբ տեղեաց խնդրոյն վրայ կը խօսի ու կը բնէ։

Քաղաքական կառավարութիւնը պարզ համարելէ առաջ իր մէջ իւր նախադրութիւնները կը բերէ, բայց կրնամ հաւատարմ ձեռք Սուլթանութեանը, որ այս որոշումները քաղաքական քաղաքականութեան վերաբերեալ մէջ որ և է անհամաձայնութիւն մը յառաջ եկած չէ, այլ այս երկու կառավարութիւններն ալ կատարելապէս համաձայնութեամբ կը վարեն Արեւելքի գործերուն մէջ։

Եւ հետեւեալ խօսքերով իր պատասխանը ընդունց։

Խնդիրներուն ներքին չափ սղակ մը ձեռք Սուլթանութեան տեղեկութիւն տալու ետեւ, խօսքը կը վերջանայ հաւատարմ ձեռք, որ Տաճկաստանի մասին Եւրոպայի խաղաղութիւնը վերականգնելու փորձ չէ կայ, և Օսմանեան կայսերականութեան ամբողջութիւնը և անկախութիւնը հաստատ պահելու հարկաւորութեան մասին լինող խնդիրը և Եւրոպայի մեծ տեղեկութեան մէջ եղած համաձայնութիւնը ընդմիջու աւելին կրնա չի կայ։

Իսրայէլացւոյ քաղաքական անկարողութիւնները վերջնապէս համար Լեւոն Սիւրբաթեանը անաշխարհ օրինակներ ըրաներուն խորհրդարանին մէջ 115 բուռնի գէմ 164 բուռնով մերժուեցաւ առանց երկար վիճաբանութեան։

Այս օրինակները, եթէ չենք սխալը, լինել կամ եօթներորդ անգամն է, որ հասարակաց խորհրդարանին կրնա դուռնուի և ըրաներուն խորհրդարանին կը մերժուի։

Ընդհանրեալ անորայի մէջ տուան մը (որ անուանի Բօշուրթի բնական զենքեր և պաշարներ գտնուելով, ինչպէս որ յիշեր ենք լրագրոյս 65 թուոյն մէջ, տանը տեղը Պ. Հէյլ անուն դատաստանական վճռով տուեալները գատապարտուեցաւ։ Այս վճռոյն մէջ ամենին Բօշուրթի վրայօք խօսք չըլլալուն, կերելի, որ Բօշուրթի վրայօք այս մասին դուռը խօսուածները զրգարութիւն են։

ԳԵՐԻՄԱՆԻԱ. Բանի մը լրագիր կը ծանուցանեն, թէ Լեւոն Սիւրբաթեանը վերջապէս զիջեր է դեռ պայմանական խօսակցութեանը միջոցով Հելսինկիի և Սթոկհոլմի կառավարութեանց հետ ունեցած վեճերը բարեկամարար ընթացելու։

Ռուսաց Վ. Կայսրը ամառը առաջին օրերը Վարշաւայի մէջ կ'ապաստուի, ուսկից քանի մը օրէն Պետերսբուրգ երթայ և անկէջ Բրուսիլով Թաւառին հետ Վիեննա քաղաքի երթայ ուր Պէրժնայի և Պաւլիկայի թագաւորներն ալ երթալու միտք ունին, կը բնեն, ասոնց հոն գտնուած ժամանակը։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ընդհանրեալ հինգշաբթի տեղութեան պաշտօնականները մեծ եպարքոսին նախադասութեամբ Բ. Կառլ ժողով ընելով, Բ. Գրան և Ռուսաց կայսերականութեան մէջ ի կախ մնացած խնդիրներուն վրայօք խորհրդարանէն։

Երբեք ալ արտաքին կարգի մեծ ժողով եղաւ Բ. Կառլ, ուր գումարեալ էին Տերութեան բոլոր նախարարները, մեծամեծները և բարձրաստիճան պաշտօնականները։

Շաբաթ առաւ Եւրոպայի իշխանները, որ

խանը Ռուսաց պատերազմական Պէտրոսի շոգենաւով վստահալով իշխան փաշային ծովեզերեայ տունը գնաց ու տեսութիւն ըրաւ անոր հետ։

Երբեք (մայիս 5) մեծապատիւ Պաշտօնաւոր ամիրայի դուստր աղնուա փայլ Փաշալը օրիորդին թաղման տըխուր հանդէսը կատարուեցաւ։ Հանգուցեալը 13 տարեկան էր, ունեցած բնատուր ձիրքերով և առաքինասէր աղնիւ ծնողքէն առած բարեկիրթ գաստիրարութեամբ աղնիւ օրիորդաց համեստութեան, առաքինութե և ուսումնասիրութեան նախանձելի օրինակ մըն էր։

Բայց անգութ մահը անոր դեռ ծաղիկ կեանքը վերջացնելով, աղնիւ ծնողացը քաղցր յայտերը և սիրտները դառն և անմիթաբ տրտմութեան փոխեց, մայրական առաքինութեան գեղեցիկ ապագայ մը Պաշտօնական մեծանուն գերգաստանէն և հետեւաբար աղքերնուս մէջէն բաժնալով։

Կիրակի օրը Կառլ Գառլի ծովեզերեայ տուններուն մէկէն տասը տարեկան հայու աղնիւ մը ծովուն եղբորը միմեկ խաղաղութեանը միջոց ինկաւ խղճուեցաւ։ Ցաւալէ է, որ այս աղնիւ գիտնալու քանի մը անգամ է այն կողմերը կը պատահի, և դեռ կան այնպիսի անխոհեմ ծնողներ, որ չեն խրատուիր ու զգուշութիւն չեն ընել իրենց զաւկներուն վրայ։

Ընդհանրեալ շաբաթ օր Պարտեանայի հայտնակ երկու հոգի Վասիլի մօտէրը պտուղեւ առնելին տաճիկ մը մարմին տեսան, և իսկոյն այն տեղի տեսաւ չուսեան գիւղատեղին իմաց տուին։ Տեսնութիւն քննութիւն ընելով, հասկնուեցաւ, որ այս գոթաղղը քանի մը օրէ ի վեր մեռած էր, և դին (լէշ) քննելու կանչուած բժիշկը վրան ամենին վէրք մը չի գտնալով հաստատեց, որ անոր մահը սպանութեան առաջ եկած չէր, ինչպէս որ առաջ կարծուէր էր, այլ կաթուածով մեռեր էր։ Վարմինը կտաւատի (բէթէն) երկայն և կարծ թոյսերուն մէջ դոյռուած ըլլալով անտես մնացեր էր, մինչեւ որ վերջին անգամ երկու անձները որսի շան մը առաջնորդութեամբ գտնուեցին անոր հոն գտնելին։

Ընդհանրեալ շաբաթեան իրիկուն ուշ տուն Վալաթիլի Երի Շամիի մը կիկին քովերը սպասող տեսնութեան զինուորները իշխանութեան խորհրդարանէն իշխանութեան խորհրդարանէն իմաց տուին, որ եկաւ և այն չնկողը լուսած վաճառատունը պաշարել տարով բարակ քննութեան ետեւ, վաճառատունը ետեւը դուռը կտրելով բացուած դոյռ տեղի մը մէջ պահուած հեղինակ մը բռնեցին, որ վաճառատունը պատը ծակելու կաշնատէր։ Թէ որ կէս ժամ ալ չիմացուէր, չարագործը պատը ծակած և վաճառատունը մէջէն մեծ գումարներ վերուցած պիտի ըլլար։ Գողը իր գործէքներով մէկ տեղ Կ. Պօլսոյ տեսնութեան բանտը խրկուեցաւ։

Օսմանեան ընկերութեան Պաշտօնաւոր շոգենաւ ամառը 19 ին կողմէն երթեալ եկելու պիտի սկսի Հէյպէլի կողմէն ալ հանգիւղելով։ Երթեալութեան ժամերը մօտեցաւ պիտի հրատարակուի։

Երբեք լուրերով կ'իմանանք, որ

Սալթան սպանող անգղիական նաւատորմի շաբաթ ելեր Եւրոպայի ծովերը։

Սալթանայի ծոցին մէջ սպանող անգղիական նաւատորմի վրայ երբեք նոր պատերազմական նաւեր ալ ելեն յեր են։

Սիւրբաթեան ծովուն մէջ սպանող կայսերական նաւախումբին Կոստանդնուպոլիս դաւանաւոր հրաման խրկուեցաւ յատուկ շոգենաւով։

Պարտեանայի եկած լուրերէն կ'իմանանք, որ ժամանակէ մը ի վեր այն կողմերը սուտ մարդարէ մը երեւան ելեր է, որ խաբէական հրաշագործութիւններով իսկ մը պարզամիտ մարդիկ գլուխը ժողոված գեղեր ու քաղաքներ կողոպտելու ելեր է։ Պարսկց կառավարութիւնը այս ապստամբները զսպելու համար զօրաց գունդեր վրանին խրկելու պարտաւորեց է։

Պարտեանայի մայիս 4 թուով մայրաքաղաքի քաղաքական Եւրոպայի ծովերը գրեւոր նամակներ հետեւեալ հաստատեց իր քաղաքներ։

Սիւրբաթեան Կառլ փաշան Պարտեանայի կառավար ըլլալէն ի վեր անկարգութիւնները խաղաղ զսպուեցան և ամեն մարդ գոհութեամբ կը խոստովանի, որ բարեկամ կուսակալին ամեն ըրածներուն մէջ վերջին աստիճան արգարութիւն կը փայլէ։ Հետեւեալ գեղքը անխոհեմ ապացոյց մըն է հասարակաց խաղաղութիւնը չի վերջ գտնուած համար իւր շարունակ ի գործ դրած աղքու միջոցներուն։ Ընդհանրեալ զորածոյով ատեն քանի մը նոր գրուած զինուորները անկարգութիւններ ըրին։ Հարկէ չսկսէ, որ երկայն ժամանակէ ի վեր, այս նոր գրուած զինուորներուն ըրած բոլոր անկարգութիւններուն աչք կը գողուէր, որոնք տեղութեան գրոշակին հաւատարմութիւն երդնալէն ետեւ քաղաքի մէջ կը յրուէին և խիստ դատապարտելի գործերու ձեռնամուխ կ'ըլլային։ Այս ցաւալի անկարգութիւններուն պատճառաւ, որ տանք հինգ օրի չափ կը տեւէր, բնակիչները կը պարտաւորէին տուններին քաջուած մնալու, որ անոնց չի սրտահին։ Ընդհանրեալ տարի մեծապատիւ կուսակալը սաստիկ պատուէրներ ըրաւ այս մասին, բայց նոր գրուած զինուորներէն չորս հոգի, իրենց դատապարտելի սովորութեանը համեմատ, առանց մտիկ ընելու կուսակալին պատուէրները քաղաքի մէջ պտուղեւ տան անկարգութիւնները։

Կառլ փաշան այս եղածը իմանալով, և տեսնելով, որ այս ողբալի անկարգութիւնները իւր բարի գիտաւորութեանը արգելք կ'ըլլան, ան միջապէս հրամայեց, որ յանցաւորները բռնուին, և այս հրամանը նոյն գիշերին ի գործ դրուեցաւ։ Եւ որովհետեւ յանցաւորները զինուոր ըլլալով զինուորական իշխանութեան կախումն ունին, պարտաւորեցաւ զանոնք տեղայն գնդապետին (Կիլիկի) յանձնելու։ Բայց անիկա ամեն հնարաւոր միջոցներով աշխատեցաւ զանոնք արգարութեան ձեռքէն ազատելու, և Կ. Պօլս խրկեց։ Եւ մահ մարդ կը կարծէր, թէ այս գործը մոռցուեցաւ։ Բայց բարեկամ կուսակալը օրինակ մը տալ կուղեր, որ այսուհետեւ նոր գրուող զինուորներուն բրած անկարգութիւնները դադարին, ուստի Կ. Պօլս գրեց, որ արգարութեան համեմատ անոնց պատիժը արուի և իւր նպատակին հասաւ։

Յանցաւորները Կ. Պօլսէն նորէն հոս խրկուեցան, և Կառլ փաշան անձամբ անոնց դատաստանը տեսնելով ամեն գոթաւորութեանց յաջողեց, ու յանցաւորները որոշեալ ժամանակ չըլլալէն ալ աշխատելու դատապարտուեցին։

տեսնեցան, այն սպանաւ, որ իրենց պատմոյն ժամանակը լրանալէն ետեւ նորէն զինուորութեան երթան։ Այս բանը բոլոր Պարտեանայի բնակաց մեծ բերկրութիւն ու գոհունակութիւն պատճառեց։

Սասնաթրքէն հետեւեալ լուրը կը գրեն։

Բանի մը ամիսէ ի վեր, բրիտանական աղնիկ մը, որուն մայրը և քուրը մահապալան կրօնը ընդունեցին, իմա մը տունը պահուած կը կենար կասկած ըլլալով վրան թէ ան ալ մահապալանութե պիտի դառնայ։ Ընդհանրեալ տեղութեան հիւպատոս Պ. Կոստանդնուպոլիս արքեպիսկոպոս մնալ կուղէր, Կ. Պօլս գրեց և մեծ Կապաքոսէն գիր մը բերել տուաւ։ Այս հրամանագիրը քաղաքի կառավարիչ տեսնելուն պէս, իսկոյն թող տուաւ աղնիկը, որ իւր հայրենի կրօնին վրայ հաւատարիմ մնալու դիտաւորութիւնը վերստին յայտնելով ազատեցաւ։

Ապրիլ 30 ին Պարտեանայի եկած գիրերը խիստ ցաւալի լուրեր կուտան շերտով որդերուն վրայօք։ Բանի մը տեղ, թթենիներուն տերեւները յուրտէն չորնալուն պատճառաւ, Երամ սնուցանող աղբաւորները պարտաւորեցան իրենց շերտները անխոհեմ թողելու որ մեռնին, ամենք ալ զանոնք եղէգի (սալթա) և մարենիի տերեւներով կը սնուցանեն, սպասելով, որ թթենիներ տերեւները նորէն բուսնին։ Բայց ընդհանրապէս, այս տարի մեծաքանակ զոհեր թէ քանակութեան և թէ սրտիկութեան կողմանէ մեծ վնաս կը ընէ։

Օմիւրիայէն մայիս 1 թուով կը գրեն, որ մարտիները խումբ խումբ երեւան ելլելու սկսեցին, և շատ կը վախցուի, որ այս պարտան հունձքերուն մեծ քիսա ընեն, թէ պէտ կառավարութիւնը զանոնք ջնջելու և քիսա տալու առաջին առնելու մեծ ջանք կ'ընէ։

Հռոմի Պապը անուանի Ռօջիտ սեղանաւորէն 85 միլիոն դոլար (170 հազար քսակ) փոխ առաւ։

Ընդհանրեալ երկաթուղեայ վերահայտնին շինած ցուցակին նայելով, Սիւրբաթեան Բրիտանիայ երկաթուղիներուն վրայ 106,500 հոգի կը գործածուին։

Ապրիլ 6 ին Կապաքոսէն մէջ Պ. Կառլ Կառլիս աստեղաբաշխը երկու տասններորդ մեծութեամբ մոլորակ մը գտաւ։ Եւ օրը Վարսիլայի մէջ ալ Պ. Կառլ Կառլիս իններորդ մեծութեամբ ուրիշ մոլորակ մը տեսեր է, որով մինչեւ հիմա գտնուած մոլորակներուն թիւը քսան և հինգի կը հասնի։

Կառլ Կառլից օգնութեան համար հաստատուած անգղիական ընկերութե տուած տեղեկագրին նայելով, 1852 ին Սիւրբաթեան Բրիտանիայ միջապէս թագաւորութե և Իսլանդիայի ծովեզերքները պատահած նաւաբեկութիւնները միւս ամեն տարիներէն շատ աւելի եղեր է։

Սիւրբաթեան այս վերջին ժամանակներս, 1851 տարին որուն մէջ 701 նաւ ցաւ մարը ինկած էին, ամենէն աղետալին համարուած էր, բայց 1852 ը զանկա բոլորովին մոռցնել տուաւ, որովհետեւ նոյն տարւոյն մէջ, պաշտօնական տեսնելութեանց նայելով, 1100 նաւ վրտանգեր են և 900 հոգի չափ ալ մարդ անոնց հետ կորսուել են։ Նոյն մը բերի վերջին 15 օրը և նոյն մը բերի կողմը ամենէն աղետալի միջոցն եղաւ։ 30 օրուան մէջ 200 նաւու չափ խորտակեցան կամ չարաչար վնասուեցան և 217 հոգի ալ աղետալ կորսուեցան։ Ինկուսները 26 ը ցաւալի կերպով երեւելի եղաւ ամենատեսակով

